

BEIER, Cristophe; DOWNING, Thomas E.

Geografía y ayuda humanitaria

Bilbao: Universidad de Deusto, Instituto de Derechos Humanos, 1998, 84 p.

Els autors d'aquest llibre són Cristophe Beier, desde 1991 professor del Departament de Geografia econòmica i social de la Universitat del Ruhr a Bochum i conseller del Ministeri de l'Interior a Indonèsia en matèria de descentralització i desenvolupament regional, i Thomas E. Downing, director del programa sobre l'impacte climàtic i les respostes de la unitat de canvi Mediambiental.

Una interpretació àmplia de la geografia de les catàstrofes ens portaria a analitzar dinàmiques, tant naturals com socials, i aquest treball pretén centrar la seva atenció en els estudis sobre perills naturals desenvolupats per geògrafs. Els seus objectius fonamentals són donar a conèixer diferents situacions que identifiquin perills naturals, determinar les característiques dels perills i les respostes immediates que cal donar, a més d'assenyalar les principals aportacions de definició i anàlisi dels conceptes de vulnerabilitat i catàstrofes. Així, ens defineixen *perill*, *vulnerabilitat*, *risc* i *desastre*, conceptes que sovint són mal interpretats.

El caràcter esquemàtic i una terminologia d'anàlisi ben definida constitueixen l'eix central del primer capítol; el perill té un origen definit, conseqüències específiques, són esdeveniments que deixen poc marge de maniobra, produeixen pèrdues, són una amenaça per a la humanitat i es fa necessari prendre mesures d'emergència.

L'anàlisi del perill comprendria una cadena evolutiva en què la percepció del perill, la preparació i l'alerta immediata, la reacció d'emergència, la recuperació i la rehabilitació en serien els elements essencials i, evidentment, a llarg termini la preparació i l'atenuació.

A partir del segon capítol es fa una categorització dels perills centrant-se en

els perills d'origen natural, classificant-los en categories mediambientals i analitzant les seves conseqüències. Perills geològics, climàtics, d'origen oceànic, aporten dades vitals a l'hora de planificar les accions d'ajut urgent davant de catàstrofes. En aquest mateix capítol els autors analitzen les tendències del perill, que parlen d'un augment de la població afectada, són responsables d'aquest augment l'increment del risc i de la vulnerabilitat i no un nombre més elevat de catàstrofes. Factors com l'alteració del paisatge (a través de la urbanització), amb augments de l'escorrentia, reducció d'emmagatzematge de l'aigua..., l'escalfament global del planeta sembla que donen suport a la tesi anterior. Per acabar amb aquest capítol, destacarem el repàs que es fa de la valoració dels perills (amb els problemes de recull de dades que tenen associat) i que són el punt d'inici dels estudis de risc de catàstrofes.

En els capítols tercer i quart es tracta exhaustivament els conceptes de *vulnerabilitat*, *risc* i *catàstrofe*. L'anàlisi esdevé més social; la vulnerabilitat no depèn únicament de la pobresa i la marginació és molt més àmplia i està lligada a les estructures socials, econòmiques i polítiques. La vulnerabilitat de fet pot ser el resultat de diversos factors, des de l'edat, l'ètnia, els recursos per arribar al poder..., i està associada al resultat d'un dany. Serà vulnerable tot allò al que conferim valor humà. S'hi analitzen diferents esquemes de vulnerabilitat: físic, social, motivacional o bé un inventari de vulnerabilitat i el seu oposat, la competència, la interacció de factors ecològics, mercantils i polítics...

La variació en el temps de la vulnerabilitat, i altres factors determinants, com el creixement i l'assentament demogràfic, el desenvolupament econòmic, l'adequació d'infraestructures, la preparació i

l'ajut urgent, així com la vulnerabilitat social i organitzativa són revisats en aquests capítols. En destaca el fet que un índex de vulnerabilitat no serà homogeni i que caldrà respectar els diferents índexs segons els grups, a la vegada que es reivindica la introducció de paràmetres no quantificables. A partir d'aquí l'anàlisi pren la perspectiva social de la catàstrofe, aquesta és una construcció social i per tant és subjectiva. S'hi resalten especialment el paper que tenen els mitjans de comunicació en la representació social de les catàstrofes, i la manipulació que hi ha al seu entorn, ja que no es mostren les que tenen efectes més greus, sinó les que tenen efectes més espectaculars.

Una aproximació als paradigmes behaviorista (tot depèn de la introducció de tecnologia) i estructuralista (la imposició del model econòmic augmenta la vulnerabilitat, la solució passa per canvis estructurals) mostren les dues maneres d'enfocar els efectes de les catàstrofes.

El cinquè capítol tracta la vulnerabilitat i la planificació del perill, l'instrument bàsic de la qual són els mapes de vulnerabilitat (bàsics per a l'elaboració i aplicació dels plans de prevenció). Aquesta planificació consisteix essencialment en un reforç al desenvolupament local, amb mesures de caire social: mesures davant el biaix masclista, econòmic o de preus.

Els autors enumeren una sèrie de recomanacions dirigides a països en vies de desenvolupament que són susceptibles

de patir catàstrofes, i que fan referència tant a la preparació com a l'ajut urgent, així, es revisen més de quaranta programes i projectes d'ajuda humanitària, dels quals se n'extreuen conclusions pràctiques.

Finalment, i a mode de conclusió, s'hi destaca tant l'aportació del desenvolupament conceptual de la terminologia de les catàstrofes (perquè és el punt clau en l'avenç d'aquests estudis), i l'eix central que seria la conjunció de la vulnerabilitat (factors socials i econòmics) i les catàstrofes. Reduir la vulnerabilitat significa iniciar un procés de desenvolupament d'acord amb els pobles i els territoris.

Aquesta obra, tal com la mateixa col·lecció indica, és un text bàsic i introductori, però que aporta definicions i reflexions essencials per entrar en la matèria i molt interessants per desenvolupar, sobretot pel que fa a l'àrea de planificació i gestió dels programes d'ajut humanitari i als seus comentaris pràctics. El problema de les catàstrofes naturals als països del Tercer Món (terme, ja, políticament incorrecte que és utilitzat en el text estudiat) va més enllà dels huracans o ciclons, que és el que els mitjans de comunicació de massa difonen amb més entusiasme. Altres, amb menys protagonisme, i d'unes dècades ençà molt preocupants, com la fam i la sequera, són producte d'un model irracional i que està sempre en actiu.

Gemma Lozano